

УДК 338.246:338.48-53

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.4>

О. В. Баб'як

кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри медико-профілактичних дисциплін
та лабораторної діагностики
Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради
ORCID: 0000-0003-1934-0075

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОФІЛАКТИКОЮ ТА РЕАБІЛІТАЦІЄЮ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті визначено актуальність проблеми державного управління профілактикою та реабілітацією. Визначено напрями розвитку системи профілактики та оздоровлення на основі трансформації діяльності санаторно-курортних закладів.

Доведено, що сучасні зміни в організації охорони здоров'я призвели до того, що в сприйнятті суспільства та його індивідів охорона здоров'я як соціальна система трансформувалася в соціально-економічну систему. Економічна доцільність збереження власного здоров'я робить все більш актуальними потреби якісної профілактики та реабілітації.

У статті визначено, що одним із напрямів наукового пізнання проблеми профілактики та оздоровлення є вирішення основних проблем удосконалення її практичної складової – розвитку курортної справи, удосконалення діяльності санаторно-курортних закладів.

Серед пріоритетних напрямів дослідження державного регулювання та розвитку курортної діяльності в Україні автор визначив: міжнародний досвід державної підтримки курортної діяльності та можливості її використання в Україні, розробка шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму курортного обслуговування через соціальне страхування в Україні в контексті перспективних завдань соціально-економічної політики.

Серед актуальних проблем державного управління санаторно-курортними закладами в Україні автор визначив такі: відсутність єдиної державної політики у сфері ціноутворення, відсутність державної атестації санаторно-курортних закладів, створення системи державного моніторингу санаторно-курортних закладів, необхідність оновлення нормативно-правових актів та методична база санаторно-курортних закладів. Автором запропоновано шляхи вдосконалення організаційно-економічного механізму реалізації курортних послуг через систему соціального страхування.

У статті досліджено диверсифікацію форм санаторно-курортної діяльності, що є однією з теоретичних основ досліджень у цій сфері. Визначено, що останнім часом дослідження щодо реформування форм профілактичних та реабілітаційних послуг не проводилось. Як приклад такого реформування наведено досвід функціонування військових госпіталів комунальної форми власності.

Ключові слова: державне управління, профілактика, реабілітація, санаторно-курортні підприємства, диверсифікація.

Постановка проблеми. Одним з головних елементів системи державного управління охороною здоров'я є сегмент профілактики та реабілітації. Наукове дослідження цієї проблеми розпочалося не так давно. Джерелом формування нових підходів до розробки цілісної системи державного управління профілактики та реабілітації стала нова концепція створення

в країні парадигми громадянського здоров'я, що базується на формуванні здорового способу життя, відмови від шкідливих звичок, запровадження культури здоров'я в широких масах молоді. Сучасні зміни в організації охорони здоров'я призвели до того, що в уявленні суспільства та окремих його індивідів, охорона здоров'я, як соціальна система трансформувалася

в соціально-економічну систему. Сприйняття охорони здоров'я як економічної потреби призвели до усвідомлення пріоритетності збереження, підтримки здоров'я, якісної реабілітації після хвороб і недопущення рецидивів у майбутньому. Економічна доцільність збереження власного здоров'я робить потреби якісної профілактики та реабілітації все більш актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Спираючись на наукові доробки таких авторів як Бурачик А.І., Вівсянник О.М., Зима І.Я., Обуховська Л.І., Сазонець І.Л., Сазонець О.М., Субота М.В. та ін., слід визначити, що методологія дослідження процесів профілактики та реабілітації повинна враховувати варіантність та неоднорідність форм організації цієї діяльності, як в контексті форми власності, відповідно до якої створено підприємство, так і в контексті способів фінансування, історії створення та формування мережі відповідних закладів.

Мета дослідження. З метою формування онтологічних основ дослідження цих питань профілактики та реабілітації нами поставлено концептуальну наукову задачу – визначення основ формування методології дослідження імперативів державного управління профілактикою та реабілітацією на основі аналізу тенденцій трансформації діяльності санаторно-курортних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Організація та проведення наукового пізнання проблем профілактики та реабілітації повинно базуватися на основі вирішення комплексних проблем формування громадського здоров'я. Безумовно, система профілактики та реабілітації це цілісний комплекс заходів національного та міжнародного рівня, який спрямовано на формування культури громадського здоров'я. Він містить в собі елементи, що пов'язані з вихованням та прагненням до здорового способу життя в дошкільному віці, коли головну роль в житті людини відіграють її батьки. Важливим є етап дорослішання, коли людина стає більш самостійною і в шкільних навчальних закладах знаходиться в оточенні вчителів та однолітків. В цей час найбільш активно проявляється ефективність системи державного управління профілактикою захворювань. Молода людина не повинна набувати шкідливих звичок та популяризувати її серед однокласників. Важливим є залучення молодих людей до занять спортом, набуття ними уявлення про важливість фізичної культури.

Фізична культура молоді повинна розвиватися разом з культурою духовною та підвищенням інтелектуальних здібностей, рівнем освіти та виховання. Тільки такий комплекс заходів може забезпечити громадське здоров'я, а у розрізі особистості – сформуванню прагнення до збереження власного здоров'я та профілактики захворювань. Оскільки абсолютно здорових людей не буває і в будь-якому віці людина може набути захворювання (на основі спадковості, професійної діяльності, травм, поганої екології), система профілактики повинна розвиватися разом із системою реабілітації. Основою такої системи профілактики та реабілітації за функціональною ознакою, як складової системи охорони здоров'я є санаторно-курортні, рекреаційні підприємства, лікувальні установи санаторного типу.

Одним з напрямів проведення наукового пізнання проблеми профілактики та реабілітації є вирішення основних задач вдосконалення її практичної складової – розвиток курортної справи, вдосконалення діяльності санаторно-курортних підприємств. В роботі проф. Заваріки І.Г. «Курортна справа» досліджено концептуальні підходи до розвитку курортної справи в світі. На основі дослідження питань зародження та розвитку курортів в світі, організації санаторно-курортної справи, аналізу санаторно-курортного господарства Європи, дослідження географії курортів всіх регіонів світу автор приходить до єдиної концепції розвитку санаторно-курортної справи в Україні [1].

В дисертації Суботи М.В. «Економічне регулювання і соціальне спрямування розвитку курортної діяльності» розглядаються безпосередньо наукові підходи до розвитку санаторно-курортної діяльності в Україні. Автором досліджено теоретико-методичні основи регулювання розвитку курортної діяльності, зокрема, визначено курортну діяльність як об'єкт економічного дослідження, виокремлено поняття курортної послуги як основного продукту курортної діяльності, розкрито теоретичні основи організаційно-економічного механізму регулювання розвитку курортної діяльності, систематизовано інструменти регулювання курортної діяльності. В площині аналітичних підходів Субота М.В. проаналізував соціально-економічну результативність діяльності санаторно-курортного комплексу України, зокрема запропонував методи економічної оцінки курортних ресурсів України, провів аналіз економічних

та соціальних результатів санаторно-курортної діяльності в Україні, дослідив стан економічного регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу [2].

Не обійшов своєю увагою автор і пріоритетні напрями економічного регулювання та розвитку курортної діяльності в Україні. В цьому контексті він дослідив міжнародний досвід державної підтримки курортної діяльності та можливості його використання в Україні, запропонував шляхи удосконалення організаційно-економічного механізму реалізації курортних послуг через систему соціального страхування, визначив стратегічні орієнтири розвитку курортної діяльності в Україні в контексті перспективних завдань соціально-економічної політики.

Рядом інших вітчизняних авторів також досліджувались теоретичні підходи до розвитку санаторно-курортної справи. Так, в монографії «Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід» авторами досліджуються основи державного регулювання розвитку рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств. В монографії визначено, що «головною метою державної політики в санаторно-курортній сфері є створення в Україні високого рівня обслуговування рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств, що забезпечуватиме широкі можливості для задоволення потреби громадян у санаторно-курортному лікуванні з метою загального оздоровлення населення»[3]. Серед нагальних проблем державного управління санаторно-курортних комплексом України визначено такі як: відсутність єдиної державної політики в сфері ціноутворення (хоча б для соціально незахищених верств населення та окремих категорій рекреантів), відсутність системи державної сертифікації санаторно-курортних послуг, створення системи державного моніторингу діяльності санаторно-курортних закладів, необхідність оновлення нормативної та методичної бази діяльності санаторіїв [4; 5; 6].

Оздоровлення населення, рекреація, здійснюється в умовах трансформації форм власності та форм організації діяльності рекреаційних та лікувальних закладів. Заклади, які опікуються проблемами рекреації, оздоровлення, лікування, реабілітації, профілактики неформально можна умовно поділити на наступні групи:

– традиційні санаторно-курортні підприємства, що сформувались історично на основі

рекреаційних ресурсів регіонів, мають відповідну лікувальну базу, досвідчений персонал;

– курортні підприємства, що створенні останнім часом на основі запровадження ринкових відносин, формування комерціалізованих підходів в профілактиці та реабілітації захворювань;

– традиційні готельні підприємства, які насичуються обладнанням для надання послуг оздоровлення, надаються послуги масажу, створюються фіто-кімнати і т.ін.

– лікувальні установи системи охорони здоров'я, що починають працювати на основах запровадження курортних форм обслуговування;

– госпіталі для військовослужбовців, що функціонують на основі комунальної форми власності, надають окремі санаторно-курортні послуги, приймають на лікування не тільки військовослужбовців, ветеранів війн, але й інших громадян, що потребують лікування та реабілітації відповідного профілю;

– госпіталі для військовослужбовців системи Міністерства оборони здоров'я, які призначені для лікування та відновлення військовослужбовців.

Можна визначити диверсифікацію форм санаторно-курортної діяльності, що є однією з теоретичних основ проведення досліджень в цій сфері. До недавнього часу не проводилось досліджень щодо реформування форм надання послуг профілактики та реабілітації. Як приклад такого реформування можна привести досвід функціонування військових госпіталів комунальної форми власності. В монографії розглядаються управлінські проблеми діяльності госпіталів «Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід». На прикладі КП «Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни» Рівненської обласної Ради, визначено, що фінансування оздоровчих програм, що надаються в госпіталі, утримання його медичної інфраструктури та комунального господарства повністю покривається з бюджету Рівненської області. Активну участь у розбудові матеріально-технічної бази госпіталю приймають ветеранські організації, місцева громада, волонтерські організації. Існує Республіканський центр лікування та реабілітації наслідків нейротравми, що фінансується за кошти державного бюджету. Госпіталь надає платні послуги для осіб з відповідними діагнозами та призначеннями за направленнями сімейних лікарів, або вузькопрофільних лікарів.

В контексті досліджень, що проведено А. Бурачиком в поданій монографії [3], зроблено висновки, що «соціальна складова медичної реформи ... зберігається повною мірою для окремих груп населення, які потребують постійного піклування, підтримання належного рівня свого здоров'я, лікування від хвороб, які є наслідком поранень та участі в зоні бойових дій. Такий вид соціального захисту поширюється на громадян різного віку – як учасників другої Світової війни (на сьогодні значною мірою це категорія «діти війни»), учасників бойових дій в Афганістані, так і учасників бойових дій на Сході країни».

Висновки. За результатами проведених теоретичних опрацювань доцільно зробити наступні висновки:

– сучасні зміни в організації охорони здоров'я призвели до того, що в уявленні суспільства та окремих його індивідів, охорона здоров'я, як соціальна система трансформувалася в соціально-економічну систему;

– одним з напрямів проведення наукового пізнання проблеми профілактики та реабілітації є вирішення основних задач вдосконалення її практичної складової – розвиток курортної справи, вдосконалення діяльності санаторно-курортних підприємств;

– серед пріоритетних напрямів дослідження державного регулювання та розвитку курортної діяльності в Україні слід визначити наступні: міжнародний досвід державної підтримки курортної діяльності та можливості його використання в Україні, розробка шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму реалізації курортних послуг через систему соціального страхування, визначення стратегічних орієнтирів розвитку курортної діяльності в Україні в контексті перспективних завдань соціально-економічної політики;

– серед нагальних проблем державного управління санаторно-курортних комплексом України визначено такі як: відсутність єдиної

державної політики в сфері ціноутворення (хоча б для соціально незахищених верств населення та окремих категорій рекреантів), відсутність системи державної сертифікації санаторно-курортних послуг, створення системи державного моніторингу діяльності санаторно-курортних закладів, необхідність оновлення нормативної та методичної бази діяльності санаторіїв;

– необхідно визначити диверсифікацію форм санаторно-курортної діяльності, що є однією з теоретичних основ проведення досліджень в цій сфері. До недавнього часу не проводилось досліджень щодо реформування форм надання послуг профілактики та реабілітації. Як приклад такого реформування можна привести досвід функціонування військових госпіталів комунальної форми власності.

Список використаної літератури:

1. Заваріка Г. М. Курортна справа : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2015. 264 с.
2. Субота М. В. Економічне регулювання і соціальне спрямування розвитку курортної діяльності : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Кам'янець-Подільський, 2015. 216 с.
3. Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід : колективна монографія / Сазонець Л. І., Саричев В. І. та ін. ; за наук. ред. д. е. н., проф. Сазонця І. Л. Рівне : Волин. береги, 2019. 396 с.
4. Сазонець І. Л. Концептуальні основи державного регулювання розвитку рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 6. С. 5–8.
5. Сазонець І. Л., Зима І. Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я : монографія. Рівне : Волин. береги, 2018. 168 с.
6. Сазонець О. М. Альшаафі Мохамед Алі. Функціонування галузі охорони здоров'я в сучасному суспільстві. *Проблеми розвитку малих відкритих економік* : Всеукраїнський форум з проблем міжнародних економічних відносин. Житомир, 18 квітня 2018 р. С. 95–98.

Babiak O. V. State management of prevention and rehabilitation in the conditions of transformation of activities of sanator and resort enterprises

The urgency of the problem of state management of prevention and rehabilitation is determined in the article. The author identifies the directions of development of the system of prevention and rehabilitation on the basis of the transformation of the activities of sanatoriums.

It is proved that modern changes in the organization of health care have led to the fact that in the perception of society and its individuals, health care as a social system has been transformed into a socio-economic system. The economic feasibility of maintaining one's own health makes the needs of quality prevention and rehabilitation increasingly important.

The article determines that one of the areas of scientific knowledge of the problem of prevention and rehabilitation is to solve the main problems of improving its practical component – the development of resort business, improving the activities of sanatoriums.

Among the priority areas of research of state regulation and development of resort activities in Ukraine the author identified the following: international experience of state support of resort activities and opportunities for its use in Ukraine, development of ways to improve organizational and economic mechanism of resort services through social insurance. in Ukraine in the context of promising tasks of socio-economic policy;

Among the urgent problems of public administration of sanatoriums in Ukraine the author identified the following: lack of a unified state policy in the field of pricing, lack of state certification of sanatoriums, creating a system of state monitoring of sanatoriums, the need to update regulatory and methodological framework of sanatoriums. The author suggested ways to improve the organizational and economic mechanism for the implementation of resort services through the social insurance system.

The article examines the diversification of forms of sanatorium activities, which is one of the theoretical foundations of research in this area. It is determined that no research has been conducted recently on reforming the forms of prevention and rehabilitation services. As an example of such reform, the experience of functioning of military hospitals of communal ownership is given.

Key words: *public administration, prevention, rehabilitation, sanatoriums, diversification.*